

**FRANSUZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI TABIATSHUNOSLIK
ATAMALARINI BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'RGATISH
METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH**

Xamidova Muborak Hafizovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

m.h.xamidova@buxdu.uz

Umarova Madinabonu Bahodir qizi

BuxDU doktoranti

Annotatsiya. Maqolada boshlang'ich sinflarda tabiatshunoslik darslarining o'qitilish metodikasi, tabiatshunoslikka oid atamalarning o'zbek va fransuz tillaridagi talqini va ularni o'zaro solishtirib o'rgatish usullari aytib o'tilgan.

Аннотация. В статье описывается методика преподавания естественных наук в начальных классах, интерпретация научных терминов на узбекском и французском языках, а также методы их преподавания путем их сравнения.

Abstract. The article describes the teaching methodology of science classes in primary grades, the interpretation of science terms in Uzbek and French languages, and the methods of teaching them by comparing them.

Kalit so'zlar: tabiatshunoslik atamalari, yomg'ir, qor, quyosh, oy, yulduzlar...

Ключевые слова: естественнонаучные термины, дождь, снег, солнце, луна, звезды...

Key words: natural science terms, rain, snow, sun, moon, stars...

O'quvchilarni har tomonlama tarbiyalashning asosi ularda ilmiy dunyoqarashni shakllantirishdan iborat. Bu vazifani boshlang'ich sinflarda amalga oshirishda tabiatshunoslik fani muhim rol o'ynaydi. Bu predmetni o'rganish kichik yoshdagi o'quvchilarning shaxsiy tajribasini boyitadi, atrofimizdagi jonli va jonsiz tabiatda yuz berayotgan hodisa va jarayonlar to'g'risida bilimlar to'plashga imkon beradi. Shuning uchun ham pedagogika oliy o'quv yurtlarining talabalari, ayniqsa, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari, pedagogik o'quv predmeti sifatida tabiatshunoslikni o'qitish fanining ilmiy-nazariy va amaliy yutuqlari bilan yaxshi tanish bo'lishlari kerak. Tabiatshunoslikning o'qitish metodikasini yaxshi bilish boshlang'ich maktab o'qituvchisiga bolalami o'qitishni to'g'ri tashkil qilish imkonini beradi. Metodika o'qituvchini tabiatshunoslikni o'qitish nazariyasi bilan qurollantirib, o'qitish mahoratini egallab olishiga imkon yaratadi. O'quv materiallarining mazmunini ochib berishda xilma-xil o'qitish metodlaridan foydalanishga turlicha yondashish mumkin. U yoki bu metodni tanlashda o'qituvchi shuni nazarda tutishi kerakki, bu tanlash

metodlar rivojlantiruvchi ta'limning vazifalarini ta'minlasin, o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirsin va bir paytning o'zida qayta axborot bersin, ya'ni muvaffaqiyatsizlik sababini aniqlash va o'z vaqtida yordamga kelish uchun o'quvchilar tomonidan yangi bilimlarning qanday o'zlashtirilayotganligini tez va aniq ko'rsatib bersin. Shunga ko'ra tabiatshunoslik darslarida amaliy ishlar, suhbatlar, hissiyotni qo'zg'atuvchi hikoyalar, ayniqsa, mustaqil ishlardan ko'proq foydalanish kerak, bunda tadqiqiy yondashish, murakkab bo'lmagan tahlil va sintez, taqqoslash va umumlashtirish, tabiat hodisalari o'rtasidagi sababiy bog'lanishlarni aniqlash o'sha ishlarning majburiy tarkibiy qismlari bo'lishi lozim. Bularning hammasi o'quvchilar xotirasi, e'tibori, tasavvuri, tafakkurini faollashtiradi, tushuncha va ishonchning vujudga kelishiga, bilimni yaxshiroq egallashga, o'zlashtirgan bilimlarni yangi vaziyatlarda qo'llay olish o'quvlarini rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilarning sezgilarni qabul qilib olishlari va zehniy rivojlanishlariga ta'sir etuvchi ko'rgazmali qurollar va texnik vositalar hamda ekskursiyalar o'tkazilishi bilimlarning o'zlashtirilishiga yordam beradi. Tabiatshunoslikni o'qitish jarayonida maktab bolalarida ilmiy dunyoqarash asoslari shakllantiriladi (o'qituvchi tabiat jismlari va voqea-hodisalarining moddiyligini ulaming o'zaro bog'liqligini izchillik bilan ochib beradi, tabiatda sodir bo'lib turadigan doimiy o'zgarishlarni xarakterlaydi va hokazo), estetik tuyg'u, tabiatga muhabbat, uning to'g'risida g'amxo'rlik qilish va muhofaza etishga intilish tarbiyalanadi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun eng muhimi ta'lim-tarbiya tizimini tushunib olish, tabiatshunoslikni o'qitish asoslarini, uning uchun xos bo'lgan shakl, metod va uslublarni o'quvchilarning bilish faoliyatlariga rahbarlik qilishni o'rganib olishdir. Shuningdek, o'z o'lkasining tabiati va qishloq xo'jaligi xususiyatlarini yaxshi bilishi, o'quvchilar bilan ish olib borishi, o'lkashunoslik materiallaridan muntazam ravishda foydalanib borishi zarur.

O'z ona tilidan tashqari boshqa bir chet tili orqali tabiat hodisalarini o'rganish esa bolada yanada qiziqish hissini uyg'otadi. O'quvchi endi ikki tilda o'rgangan so'zlarining o'xshash va farqli jihatlarini qidirishni boshlaydi. Masalan, fransuz tilida „le soleil“, o'zbek tilida „quyosh“, „la lune“-„oy“, „les etoiles“-„yulduzlar“, „la pluie“-„yomg'ir“, „la neige“-„qor“, „le vent“-„shamol“ va hokazo kabi so'zlarni o'rgatishda o'quvchilarni mimika va jestlardan tashqari, she'rlar va qo'shiqlar orqali ham jalb qilish mumkin.

La pluie

La pluie sur mes joues
C'est doux, c'est doux.
La pluie sur mes doigts
C'est froid, c'est froid.
La pluie sur mon front
C'est bon, c'est bon.

Yomg'ir

Yomg'ir mening yonoqlarimda
Bu yoqimli, bu yoqimli.
Yomg'ir mening barmoqlarimda
Bu sovuq, bu sovuq.
Yomg'ir mening peshonamda
Bu yaxshi, bu yaxshi.

La pluie sur mes joues
C'est doux, c'est doux.

Yomg'ir mening yonoqlarimda
Bu yoqimli, bu yoqimli.

Chet tili o'qitishda so'zlarning o'quvchi ongida tez va oson saqlanib qolishida qo'shiq va she'rlardan foydalanish metodi juda ham katta samara beradi. Yuqorida keltirilgan misol orqali shuni ko'rish mumkinki, o'quvchi bitta she'rning o'zida ham tabiat hodisasi bo'lmish „la pluie” ya'ni „yomg'ir” so'zini o'rganyapti, ham fransuz tilida tana a'zolarining ba'zilarini bilib olyapti va yana yomg'irga xos bo'lgan sifatlarning badiiy talqini haqida tushunchaga ham ega bo'lyapti.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda tabiatshunoslik atamalarini o'qitish uchun amaliy mashg'ulotlar tashkil etish, masalan, tabiatni ko'pchilik bilan ko'rib chiqish va o'rganish, qiziqarli o'yinlar va qo'llanmalardan foydalanish, ommaviy joylarda dars jarayonini tashkil qilish, masalan, bog'lar va parklarda, tabiatshunoslik atamalarini o'rganishda ko'makchi matnlar bilan ishlash muvaffaqiyatli natijalar beradi va o'quvchilarni amaliy ravishda o'stirib borishga yordam beradi.

Adabiyotlar

1. Khamidova M.Kh. Deopoethonyms in French and Uzbek languages // EPRA International Journal of multidisciplinary research (IJMR). Vol.7. Issue 5 May, 2021. ISSN 2455-3662. – P. 610-613. SJIF Impact Factor (2021): 8.047.
2. Хамидова М.Х. Француз ва ўзбек шеърлятида деопэтонимларнинг бадий қўлланиши // Бухоро давлат университети илмий ахбороти. – Бухоро, 2020. – №3. – Б. 210-213. (10.00.00; №1)
3. Хамидова М.Х. Француз ва ўзбек тилларида шамол билан боғлиқ анемоним ва метеонимлар // Бухоро давлат университети илмий ахбороти. – Бухоро, 2020. – №4. – Б. 144-149. (10.00.00; №1)
4. Анданиязова Д.Р. Бадий матнда ономастик бирликлар лингвопэтикаси: Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD). – Т., 2017. – Б.13.
5. <https://ziyouz.uz/jahon-sheriyati/fransuz-sheriyati/artur-rembo-1854-1891/>